

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Deze ervaringskaarten zijn een van de producten die zijn opgeleverd door het onderzoek 'Hoogbegaafde studenten laten floreren'. De bevindingen zijn gebaseerd op een literatuurstudie en onderzoek onder studenten. Alle bevindingen zijn te lezen in het bijbehorende onderzoeksrapport dat te vinden is op de website van het eerder genoemde lectoraat.

Alle beschrijvingen en citaten van studenten op deze kaarten zijn afkomstig van de betrokken studenten en zijn met hen afgestemd. Alleen de namen van de studenten zijn gewijzigd om privacy redenen.

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Isabelle Diepstraten, Danae Bodewes,
Annemieke Weterings-Helmons, Anouke Bakx

Met dank aan de input van:
Hans Rademaker, Esther de Graaf en Evelyne Meens

Contact: i.diepstraten@fontys.nl & danae.bodewes@fontys.nl

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 1

Behoeftte aan (keuze)vrijheid en behoefte aan afbakening en duidelijkheid

Studenten geven aan behoefte te hebben aan (keuze)vrijheid, ook als het om de vorm van verwerking en toetsing gaat. Als de toetsvorm vastligt, dan hebben ze behoefte aan duidelijke criteria en hebben ze moeite met meer algemene of globale omschrijvingen. Onduidelijkheid leidt ertoe dat ze onzeker worden, de lat te hoog leggen en teveel of diepgaand onderzoek doen. Deze zoektocht wordt vaak niet begrepen door docenten. Studenten voelen zich dan niet altijd begrepen en gewaardeerd voor de moeite, het leerproces en de inzichten die ze hebben (op)gedaan.

Barend, 21 jaar, 2^e jaars werktuigbouwkunde

'Een grote opdracht die heel open is, maar waarbij de docent een aantal inhoudelijke onderdelen noemt die er minimaal in moeten zitten'.

Hij ziet een individuele praktijkproject als ideale toetsvorm (bijvoorbeeld een prototype maken).

Tim, 23 jaar, 3^e jaars Pabo University

Een portfolio vindt hij verschrikkelijk; achteraf alsnog alles wat je al gedacht hebt moeten uitschrijven zonder te weten waar nu de grens ligt, wat er nu wel of niet in moet en waarbij hij het gevoel heeft te moeten raden wat docenten willen horen. Als er zoiets is als een portfolio, dan is het belangrijk te weten wat er heel concreet van hem verwacht wordt. Niet dat het dan nog motiverend is, maar zo lukt het tenminste om het klusje nog te klaren. Hij zou veel liever laten zien wat hij kan via een video, een praktijkproduct of in een gesprek. Ook het schrijven van een artikel, zoiets creëren, spreekt hem erg aan.

Elise, 33 jaar, zij-instroom Pabo

Zoekt graag een eigen manier en loopt er tegenaan als het zo niet mag: *'dat zit gelijk op mijn irritatieniveau'.* *'Wordt helemaal kriegel als iemand mijn planning gaat maken of als ik zelf een planning tot in detail moet maken. Je denkt in een eindpunt en de stappen er tussenin hoef je niet te nemen of op te schrijven'.* Als vorm en inhoud van een eindproduct toch al bekend zijn dan is het fijn als er concrete verwachtingen worden uitgesproken, want dat is goed voor je zelfvertrouwen en weet je dat je niet de verkeerde kant op zit te denken.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 2

Erg nieuwsgierig en snel verveeld

Veel hoogbegaafde studenten uit ons onderzoek omschrijven zich als zeer nieuwsgierig. Tegelijkertijd raken ze in hun studie ook snel verveeld, met name als ze weinig uitdaging, complexiteit, keuzevrijheid en controle ervaren en er weinig aansluiting bij hun interesses is. Ze zien graag een docent die hen meeneemt in de passies voor en vraagstukken binnen zijn of haar vakgebied.

Tim, 23 jaar, 3^e jaars Pabo University

Haakt af als een docent de hele stof zelf gaat uitleggen, stap voor stap alles uitkauwt en de groep daarna nog een verwerkingsopdracht krijgt. Hij krijgt het liefst wat bronnen aangereikt die hij dan met een groep moet bespreken en waarbij hij dan in kan gaan op wat hijzelf belangrijk vindt.

Linda, 26 jaar, 4^e jaars Social Work

Iets uit het echte leven, maar wel dieper nadenken, vooral ethische vraagstukken, zoals 'wat is nu eigenlijk een stoornis', 'mag je tot medicatie dwingen? Dat laatste heeft altijd erg haar interesse. Ze houdt niet van lessen waarin docenten herhalen wat je al had moeten lezen.

Marijke, 20 jaar, 2^e jaars Pabo

'Actualiteit, de wereld er bij halen, er van alles bij associëren en discussiëren, ook over maatschappelijke thema's'. Ze houdt van werken vanuit een thema waarbij je nog op heel veel soorten onderwerpen in kunt gaan en van heel veel soorten zaken nog dingen kunt leren.

Elise, 33 jaar, zij-instroom Pabo

'Dingen die niet zo in boeken terug te vinden zijn maar die meer over visie gaan, waar je over kunt filosoferen, discussiëren'.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 3

Verveeld en gestresst

Studenten vervelen zich relatief snel en gaan op zoek naar meer, brede en diepgaande kennis. Ze verliezen zich vervolgens regelmatig in deze zoektocht of ze verdiepen zich in thema's of activiteiten buiten de opleiding om. Het bestrijden van de verveling leidt tot extra werk en tijdsinvestering, waardoor studenten te weinig tijd overhouden voor wat er van hen verwacht wordt voor de verplichte studieactiviteiten. Dat leidt weer vervolgens tot stress. Een student kan bovendien gestrest raken door voor de student makkelijk, maar veel werk dat niet bij zijn interesses aansluit en daarom veel moeite en energie kost om te leren.

Elise, 33 jaar, zij-instroom Pabo

Ik vind alles leuk en interessant en wil het liefst alles weten, maar ik raak ook weer snel verveeld.

Marijke, 20 jaar, 2^e jaars Pabo

Fijner als je je eigen weg naar een bepaald doel kunt bepalen en het dus niet volgens een vast boekje hoeft te doen, want dan is het 'zo voorgekauwd en dat roept uitstelgedrag op (dat weet ik wel, dat boeit met niet zo, er is geen uitdaging)'.

Karel, 22 jaar, 3^e jaars Juridische Hogeschool

'Bijvoorbeeld filosofie vind ik ook heel interessant; hebben we maar heel weinig gehad. Juist allerlei associaties en daarbij filosofische vragen stellen is interessant in plaats van praktische informatie waarbij ik me verveel.'

Tim, 23 jaar, 3^e jaars Pabo University

Discussie, ook met wat meer filosofische vragen is dan interessant en vooral als er voorbeelden uit de actualiteit, de wereld, 'het echte leven' aan gekoppeld worden. Hij gedijt bij het krijgen van ruimte voor eigen onderwerpen, iets waarin hij nu geïnteresseerd is en wat nu speelt.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 4

Sterke behoefte aan samen leren en tevens minder behoefte aan samen werken

Studenten geven aan behoefte te hebben aan een diversiteit aan inzichten. Dit leert hen nieuwe dingen, anders te denken en anderen te begrijpen. Om deze reden discussiëren ze graag. Het liefst doen zij dat klassikaal, waarbij een docent doorvraagt en de diepgang bewaakt. Als studenten samen aan een product moeten werken, voelen ze zich regelmatig belemmerd doordat ze een verschil ervaren in ambities, verwachtingen, tempo, niveau en motivatie in vergelijking met medestudenten.

Tim, 23 jaar, 3^e jaars Pabo University

Zijn ideale docent reikt bronnen aan en zet hem en de groep aan de gang om dan zelf te gaan werken, discussiëren. Sommige docenten laten het dan helemaal aan de groep over, maar daar heeft hij niets aan. Zijn ideale docent komt er regelmatig bij om door te vragen, duwtjes in een andere richting te geven, zaken even samen te vatten om zo de groep meer de diepte in te laten gaan en ze meerdere perspectieven te laten zien.

Elise, 33 jaar, zij-instroom Pabo

'Een gelijkgestemde is iemand die snel denkt, die overzicht kan bewaren, die meer conceptueel denkt, die in discussie wil gaan, het gesprek wil opzoeken'.

Linda, 26 jaar, 4^e jaars Social Work

Ze wil ook heel veel vragen kunnen stellen aan de docent. Docenten die ook buiten de kaders om durven te gaan. Allemaal iets voorbereiden en dan met elkaar in discussie gaan; docent is dan een soort gespreksbegeleider. En dan in je eentje iets uitwerken; in groepjes voelt ze zich geremd: *'Maar dat werkt niet als studenten niet op de hoogte zijn van actualiteiten of het al te veel vinden om er iets over te lezen'.*

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 5

Sterke behoefte aan authenticiteit en neiging tot aanpassingsgedrag

Hoogbegaafde studenten geven aan dat ze, net als andere studenten, de behoefte hebben om zichzelf te kunnen zijn. Ze voelen zich op hun gemak en floreren wanneer anderen hun interesses, vragen, mening, ideeën en humor delen en herkennen. Wanneer ze zich onbegrepen, genegeerd of afgewezen voelen, kiezen ze vaak voor aanpassingsgedrag ten behoeve van acceptatie, bevestiging en waardering. Dit aanpassingsgedrag gaat vaak ten koste van hun nieuwsgierigheid en motivatie.

Linda, 26 jaar, 4e jaars Social Work

Belangrijkste, échte kantelpunt, was de derdejaars stage waarin ze heel veel vrijheid kreeg en *'ik mocht vooral echt mezelf zijn'*. *'Ik herkende de verhalen van de vastgelopen, hoogbegaafde jongeren, omdat ik zelf ook vaker was vastgelopen, en kon me voor het eerst spiegelen aan anderen die op een soortgelijke manier dachten'*. Gelijkgestemd is volgens Linda iemand die een vergelijkbare visie heeft, *'de aansluiting zit hem in humor, heel gevoelig, bezig zijn met jezelf op een diepgaandere manier'*. *Spiegeling is daarbij heel erg nodig.. wie ik wil zijn, me bewust worden wanneer je aan het aanpassen bent'*.

Marijke, 20 jaar, 2^e jaars Pabo

'Met niet gelijkgestemden gaat het minder diep of over onderwerpen die me niet interesseren. Ik probeer me dan aan te passen, maar dat is moeilijk. Ik moet dan ook altijd alles helemaal uitleggen in plaats van aan een paar woorden genoeg te hebben'. Bij gelijkgestemden kan ze zeggen wat ze denkt zonder aan de formulering te denken. Bij anderen let ze er op minder direct te zijn om anderen niet te kwetsen.

Karel, 22 jaar, 3^e jaars Juridische Hogeschool

'Cynische, pikzwarte humor: ik kan me daaraan aanpassen om het niet te doen in de klas'.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 6

Niet aangezien willen worden voor betweter en het wel beter menen te weten

Veel studenten ervaren dat andere studenten zich soms ergeren aan hun vragen, meningen en ideeën en hen soms als betweter, zeurpieten of criticasters bestempelen. Studenten voorkomen graag een 'negatief' stempel en passen zich daarom aan en communiceren dan minder, of brengen minder in. Tegelijkertijd ervaren studenten dat ze vaak gelijk hebben en dat hun medestudenten een minder goed overzicht hebben, waardoor medestudenten in de ogen van de hoogbegaafde student minder snel en tot minder goede oplossingen komen. Zowel het aanpassingsgedrag en negatieve stempels leiden tot frustratie en demotivatie.

Barend, 21 jaar, 2^e jaars werktuigbouwkunde

Werd boos, omdat hij bij een vak dingen niet had opgeschreven, omdat die voor hem zo vanzelfsprekend waren. Bovendien zag hij mensen redelijk presteren op toetsen, terwijl ze bij projecten tegenvielen. Dat alles maakte dat hij weinig waarde hechtte aan school, al weet hij dat het *'een noodzakelijk papiertje blijft in de samenleving'*.

Elise, 33 jaar, zij-instroom Pabo

Ze heeft liever iemand die snel denkt, die overzicht kan bewaren, die meer conceptueel denkt, die in discussie wil gaan, het gesprek wil opzoeken, aan een half woord genoeg heeft ook al gaat het van de hak op de tak. *'Bij anderen houd je jezelf in, omdat je te snel gaat, je te weinig uitlegt, je bepaalde humor hebt'*.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 7

Behoefte aan uitdaging en afwisseling en vermijdingsgedrag vanwege faalangst

Studenten geven aan 'honger' te hebben naar uitdagingen: nieuwe onderwerpen, nieuwe werelden, meer diepgang en steeds weer iets anders om maar geen routinewerk te ervaren. Deze drang kan tegelijk ook stress veroorzaken: het gevoel altijd 'aan' te staan en tijd te kort te komen voor al die andere dingen die ze ook willen doen. Sommigen neigen deze stress te verdoven via escapistisch gedrag (uitgaan, gamen, netflixen, middelengebruik). Dergelijk ontwijkingsgedrag kan ook ontstaan omdat de 'honger' naar nieuwe ervaringen tegelijk gepaard gaat met faalangst: het idee dat ze een nieuw onderwerp toch nooit helemaal perfect genoeg kunnen uitdiepen, kan vermijdingsgedrag oproepen.

Linda, 26 jaar, 4^e jaars Social Work

'Achteraf gezien vond ik niet niks interessant, maar juist alles en kon ik niet kiezen omdat ik het gevoel had niks te kúnnen (ik zag overal al voor me hoe ik zou vastlopen)'.

Barend, 21 jaar, 2^e jaars werktuigbouwkunde

Denkt dat hij nu vooral op een heel duidelijke manier moet bewijzen dat hij meer kan dan de rest en vooral door iets in zijn eentje te onderzoeken. Iets waarbij hij zelf moet bedenken hoe hij een probleem moet aanpakken. Zijn huidige studie zit hem daarbij eigenlijk alleen maar in de weg; hij kan niet allebei doen.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 8

**Zelf de lat hoog leggen
en niet goed met hoge verwachtingen om
kunnen gaan**

Veel hoogbegaafde studenten zeggen last te hebben van faalangst en perfectionisme. Ze leggen de lat voor zichzelf (en voor andere studenten en docenten) vaak hoger dan anderen doen. Ze zijn hierdoor vaak niet tevreden met hun resultaten, zelfs als anderen dit (al) wel zijn. Als ze echter het idee hebben dat er van hen (te) veel verwacht wordt, kan er door faalangst soms juist weinig uit hun handen komen.

Linda, 26 jaar, 4^e jaars Social Work

Voelde zich thuis op de gekozen opleiding, maar werd door haar omgeving gepushed het toenmalige vwo-traject (bachelor in 3 jaar) te volgen. Liep toen vast door een depressie.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap

Omgaan met hoogbegaafde studenten

Ervaringskaarten

Paradox 9

Veel vakinhoudelijke kennis en begrip en het niet kunnen uitleggen aan anderen

Veel hoogbegaafde studenten diepen een onderwerp veel verder uit dan nodig is voor de studie en gebruiken hun associatieve vermogen om dwarsverbanden te leggen met andere praktijkvoorbeelden en/of disciplines. Deze associaties zitten in hun hoofd, maar laten zich niet altijd even makkelijk of bondig uitleggen aan anderen. Ook het helder op papier zetten van een redeneerlijn, die ook door anderen goed te volgen is, kan moeilijk zijn. Medestudenten en docenten kunnen hierdoor hun lijn van denken niet altijd volgen, wat leidt tot opmerkingen als: 'ik mis de onderbouwing', 'dit heeft niets met elkaar te maken', 'je haalt er teveel bij', 'je ziet tussen de bomen het bos niet meer'.

Elise, 33 jaar, zij-instroom Pabo

Terwijl ze bij andere opleidingen uitviel omdat ze 'na hard werken en vele uren werk als feedback kreeg dat wat ik gedaan had niet volgens de opdracht was en daarom onvoldoende. Omdat ik hierbij geen inhoudelijke feedback kreeg en ook totaal geen hoogte kreeg van wat ze van mij verwachtten viel ik uit. Motivatie verdween en zelfvertrouwen liep een deuk op. Kreeg werkelijk het gevoel niet goed genoeg en dom te zijn'.

Linda, 26 jaar, 4e jaars Social Work

'Stagedocent gaf me de mogelijkheid mijn stagedossier aan te tonen in een vorm die bij mij past, en niet de vorm die de opleiding steeds aanhield. Hierdoor kon ik éindelijk dit onderdeel afronden zonder steeds weer vast te lopen op dezelfde problemen'. 'Ze heeft me ook een mindset gegeven die mij laat nadenken over hoe ik het systeem zodanig kan aanpassen dat ik erin pas, in plaats van mezelf aan te passen om in het systeem te passen'.

Fontys Lectoraat Goed Leraarschap, Goed Leiderschap